

Вестник ЧелГУ. 2008. №16. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/komparativno-kognitivnoe-modelirovanie-stsenariya> (дата обращения: 19.01.2021).

6. Полатовская О. С. Сопоставительный анализ когнитивного сценария «Дискредитация» в американском и немецком политическом дискурсе [Электронный ресурс] // Вестник ОГУ. 2014. №11 (172). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sopostavitelnyy-analiz-kognitivnogo-stsenariya-diskreditatsiya-v-amerikanskom-i-nemetskom-politicheskom-diskurse> (дата обращения: 19.01.2021).

7. Стернин, И.А., Попова З.Д. Когнитивная лингвистика [Электронный ресурс].- М.: АСТ: «Восток-Запад», 2007г. URL: http://sterninia.ru/files/757/4_Izbrannye_nauchnye_publicacii/Kognitivnaya_lingvistika/Kognitivnaya_lingvistika_2007.pdf

8. Lexico powered by Oxford. [словарь] // [Электронный ресурс] URL: <https://www.lexico.com/en/definition/online>

9. Shank R., Abelson R. Scripts, Plans, Goals and Understanding: An Inquiry into Human

Knowledge Structures - New York: Hillsdale, 1977. 248 p.

10. BBC News. <https://instagram.com/bbcnews?igshid=noypzswrppyk>

11. CNN. <https://instagram.com/cnn?igshid=1c1h6k059jtq2>

12. Fox News. <https://instagram.com/foxnews?igshid=1tqcylquhgqgi>

13. Jimmy Kimmel Live. <https://instagram.com/jimmykimmellive?igshid=1bbcfuml9rsem>

14. Jimmy Fallon. <https://instagram.com/jimmyfallon?igshid=68z9bnivr4p5>

15. Now this news. <https://instagram.com/nowthisnews?igshid=13y4ewp57dzav>

16. Time. <https://instagram.com/time?igshid=k2xmfzvzpj0qe>

17. The Guardian. <https://instagram.com/guardian?igshid=1a01frzooh4hr>

18. The Washington Post. <https://instagram.com/washingtonpost?igshid=10tdz55amh1yz>

19. Vanity Fair. <https://instagram.com/vanityfair?igshid=1cv59nzby3sf0>

PROBLEMS OF INTERMEDIALITY IN THE LITERATURE IN THE MODERN SCIENTIFIC RECEPTION

Zayarna I.

*Doctor of Philology, Professor,
Professor of department of Russian philology
Taras Shevchenko National University of Kyiv,
<https://orcid.org/0000-0003-1926-1860>*

ПРОБЛЕМИ ІНТЕРМЕДІАЛЬНОСТІ В ЛІТЕРАТУРІ В СУЧАСНІЙ НАУКОВІЙ РЕЦЕПЦІЇ

Заярна І.

*Доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри російської філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Київ*

Abstract

The article deals with the main directions of modern research of the problem of intermediality in the literature. Aspects of its theoretical comprehension and approaches to the implementation of intermedia analysis are determined. Emphasis is placed on the achievements of Ukrainian comparative studies in this field.

Анотація

У статті розглянуто основні напрямки сучасного дослідження проблеми інтермедіальності в літературі. Визначено аспекти її теоретичного осмислення та підходи до здійснення інтермедіального аналізу. Акцентовано увагу на здобутках української компаративістики у цій галузі.

Keywords: intermediality, synthesis of arts, dialogue of cultures, ekphrasis.

Ключові слова: інтермедіальність, синтез мистецтв, діалог культур, екфразис.

Осмислення категорії інтермедіальності в літературі й мистецтві становить одне з найактуальніших завдань сучасного літературознавства. На сучасному етапі вже існує значний доробок теоретичних, теоретико-методологічних праць, у яких висвітлюються різні аспекти інтермедіальності. Зазначимо, що дослідження інтермедіальності активно розгортаються в різних країнах принагідно до різних мистецтв і літератур й складають вагомий частину компаративістики.

Мета і завдання статті – здійснити огляд основних напрямків сучасного дослідження інтермедіальності в літературі, систематизувати провідні підходи й концепції літературознавців щодо висвітлення проблеми інтермедіальності, акцентувати увагу на здобутках українських учених у цій галузі.

Зазначимо, що сам термін став використовуватися у літературознавчій практиці порівняно недавно. Йому передували інші термінологічні озна-

чення міжмистецької взаємодії – *синтез мистецтв, взаємодія різних видів мистецтв, перекодування різних мистецьких мов, інтерсеміотика, інтераціоналізм* і т. ін. Тому природно, що дослідники насамперед намагаються розтлумачити й розрізнити значення усіх цих термінів і, зрештою, описати й визначити інтермедіальність як феномен у його різних значеннях і функціях – як загальну властивість культури, як методологію, як органічний складник художнього твору і як художній прийом. Оскільки в принципі всі перелічені вище поняття близькі за своєю суттю, то інколи вони вживаються як синонімічні. Однак за безперечною подібністю цих визначень, дослідники наголошують й на певних розбіжностях. Намагання окреслити нюанси у термінологічних визначеннях бачимо в роботах Мочернюк [1], Генералюк [2], Покулевської [3], Савчука [4], Хамінової та Зільбермана [5]. Вдалу спробу термінологічної систематизації здійснено в монографії Н. Мочернюк. Зокрема, під синтезом мистецтв дослідниця розуміє «таку взаємодію видів мистецтв, за якої кожен із них, виступаючи з певним ступенем самостійності, набуває нових якостей» [1, с.37].

Інші автори, розрізняючи поняття синтезу мистецтв та інтермедіальності, наголошують на тому, що «ситуація синтезу мистецтв припускає їхню рівноправність» [5, с. 42]. За ситуації інтермедіальності «ми маємо справу з результатом процесу. У синтезі мистецтв ми безпосередньо переживаємо цей процес. Тут дуже важливий «посил» художника, що звертається до досвіду іншого виду мистецтва» [Там само].

Підкреслимо, що поняття інтермедіальності не отримало досі остаточного визначення й системного опису в науці. Щодо історії його виникнення, то відомо, що вперше, ще на початку XIX ст., цей термін був запропонований письменником С. Колріджем у досить широкому контекстуальному значенні. У середині 60-х років його відновив інший митець – Д. Хігінс в есе «Інтермедія». (Див. про цей аспект докладно: [6]).

Пізніше австрійський дослідник О. Ганзен-Льове запропонував *визначення інтермедіальності* як «перекладу з однієї мистецької мови на іншу в межах однієї культури або об'єднання між різними елементами мистецтва в номедійному (література, живопис та ін.) або мультимедійному (театр, кіно та ін.) тексті; такі моделі, зазвичай, мають мультимедійні презентації у системі будь-якої художньої форми, так само, як і номедійні моделі, в яких встановлені ліміти інтеграції за особливих умов синтезу в рамках медіа-зон, де існують гетерогенні медіуми, як просторові, так і тимчасові» [7]. Тоді ж учений наголосив на недостатності цього визначення, назвавши його «парасольковим», таким, що потребує подальшого уточнення. Власне, це й було здійснено ним у подальших монографіях, зокрема в книзі, перекладеній російською мовою, «Інтермедіальність в російській культурі. Від символізму до авангарду» (2016). Окресливши усю складність поняття, його епістеміологічні, філософські контексти, співвіднесення з «системою мистецтв»,

автор винайшов більш широке, у порівнянні з попередніми, тлумачення: «за концепцією інтермедіальності стоїть загальнокультурне прагнення до обміну, зміщення, гібридизації, притаманне будь-яким тенденціям інтертекстуальності, інтердисциплінарності, інтеркультуральності» [8, с. 22].

Одне з тлумачень поняття міститься в роботах Н. Тішуніної. Дослідниця пропонує розрізнити вузьке й широке його трактування. Так, у «вузькому сенсі інтермедіальність – це особливий тип внутрішньотекстових взаємозв'язків в художньому творі, який заснований на взаємодії художніх кодів різних видів мистецтв. У більш широкому сенсі інтермедіальність – це створення цілісного поля художнього простору в системі культури (або створення художньої «метамови» культури). І, зрештою, інтермедіальність – це специфічна форма діалогу культур, що здійснюється шляхом взаємодії художніх референцій» [9, с. 149]. Як бачимо, ця концепція кореспондує з семіотичними дослідженнями культури, зокрема з позицією Ю. Лотмана стосовно діалогу культур, і загалом поліглотизму будь-якої культури [10].

Багато дослідників акцентують увагу на *лінгво-семантичному значенні терміну «інтермедіальність»* у зв'язку з поняттям «медіа», яке міститься в його складі й відсилає насамперед до сучасних засобів комунікації, інформаційних технологій. Однак у більш широкому тлумаченні визначення «медіа» зустрічаємо в дослідженні О. Ганзена-Льове: «До текстуальних медіа традиційно належить певний тип літератури або мистецтва (тут, серед іншого, словесне мистецтво або поезія, а також образотворче мистецтво, архітектура, пластика і т. ін.), тоді як до перформативних медіа, як відомо, тяжіють музика, театр, танок та інші (спеціальні художні форми) і жанри літератури (декламація, пісня, діалог і т. ін.). <...> Сукупність і взаємодія медіа якоїсь епохи чи культури утворюють інтермедіальну систему. Тобто те, що в повсякденній мові називають «медіаландшафт»» [8, с. 31 – 32].

Серед масиву досліджень слід підкреслити *вагомий внесок українських учених* у розвиток цієї галузі літературознавства й компаративістики. Основною в методологічному плані можна вважати роботу Д. Наливайка [11], яка містить історичний начерк міжмистецької взаємодії та її теоретичного осмислення у різні періоди розвитку культури. Важливими в теоретичному й історико-літературному аспектах постають монографічні праці В. Силантьєвої [12], В. Просалової [13], В. Фесенко [14], С. Маценка [15] зазначені монографії Л. Генералюк, Н. Мочернюк, збірки наукових робіт «Інтермедіальність: теорія і практика» (К., 2016) [16], видана в Інституті філології КНУ ім. Тараса Шевченка, та «Література на полі медій» (К., 2018) [17], видана в Інституті літератури ім. Т.Г.Шевченка. Автори цих колективних досліджень серед низки питань розглядають, зокрема, й *проблеми культурного трансферу, інтермедіальності у просторі масової комунікації, електронної та цифрової лі-*

тератури, інтермедіальності в контексті міжгалузевої компаративістики, екфразистичності як важливої форми міжмистецької взаємодії. Низка праць присвячена й систематизації зарубіжних досліджень і концепцій інтермедіальності у літературознавстві й мистецтвознавстві (Циховська Е. [18]), історії виникнення цього поняття й терміну, наявним класифікаціям (Бербенець Л., Савчук Г.).

На сучасному етапі важливою ознакою багатьох студій постмодерної літератури стає висвітлення її *інтермедіальних стратегій*. Саме такі підходи наявні у монографічному дослідженні сербської романістики рубежу ХХ – ХХІ ст., яке здійснила Н. Білик [19]. Окремий розділ цієї книги присвячено теорії і методології літературної інтермедіальності, термінологічному розрізненню значення «інтермедіальності» та «інтермедійності», аналізу екфразистичності в окремих літературних творах.

В іншому дослідженні – у книзі С. Підпригори [20], сфокусованому навколо української експериментальної прози ХХ – ХХІ ст., багато уваги приділено *аналізу сучасних мультимедійних проєктів та цифрової літератури*, які унаочнюють функціонування інтермедіальності в мережевому просторі.

Можна з упевненістю констатувати той факт, що у вивченні інтермедіальності в літературі на сьогоднішній день вже склалися окремі *галузеві напрямки*. Це передусім дослідження взаємодії живопису й літератури, музики й художнього слова, літератури й кіномистецтва. Безперечно, давні «тандеми» слова й живопису, слова й музики описані найбільш докладно. Їхнє осмислення почалося ще за часів античності, хоча, на думку Д. Наливайка, в цьому напрямку не відбулося значних зрушень ні в пізній античності, ні в середньовіччі. Інакше ситуація виглядала вже в Ренесансній й бароковій добу: «Спільним для обох цих епох було домінування живопису в комплексі мистецтва, що знаходило тоді й теоретичне ствердження, зокрема і в тому, що перевага віддавалася порівнянням живопису з іншими мистецтвами» [11, с.15].

Очевидно, чи не найчисленнішою на сьогоднішній день є царина праць, в яких аналізуються найрізноманітніші аспекти взаємодії *живопису й художнього слова* в літературах різних країн та історичних періодів. Не випадково задля того, щоб краще зорієнтуватися в цій неосязності підходів до висвітлення такої взаємодії, літературознавці запропонували в сучасних дослідженнях декілька класифікацій методики (Баршт К. [21], Луткова Е. [22], Мочернюк Н.). В узагальненому вигляді їх можна звести до таких основних позицій: 1) дослідження паралельних художніх процесів у межах одного стилю чи напрямку в різних мистецьких системах, зокрема в живописі й літературі; 2) аналіз ролі живопису в сюжетно-мотивній організації твору, 3) вивчення живописного екфразису, тобто опису художнього полотна в літературному творі; 4) аналіз транспонування певної живописної техніки, прийомів візуалізації й пластики в словесну тканину; 5) дослідження феномену *Doppelbegabung* – у перекладі з німецької – подвійного таланту, здатності

створювати художні полотна й літературні тексти; 6) розгляд взаємовпливів цих двох мистецтв, які формуються в результаті творчого обміну письменників і художників у процесі їхнього безпосереднього спілкування. Думається, що цей перелік неповний і може бути продовжений у кожному конкретному випадку такої міжмистецької взаємодії.

Літературно-музична інтермедіальність також неодноразово потрапляла до поля зору вчених (О. Михайлов [23], О. Махов [24], Л. Гервер [25], Я. Юхимчук [26]). Діапазон досліджень тут так само достатньо широкий – від ідеї «музичності» слова в широкому сенсі до висвітлення музичного екфразису. Музичний компонент в літературному творі простежується зазвичай на рівні ритмомелодики, в сугестивних способах звукохарактеристики, в особливостях інтонації (мелодика вірша), перепадах тону, чергуванні підвищень і спадів. Такий підхід до поетичного тексту застосовував ще Б. Ейхенбаум у відомій праці «Мелодика російського ліричного вірша» (1922), де він використовував й музичну термінологію для характеристики особливостей інтонування поетичних творів. У полі зору дослідників також особливості поетичного симфонізму і поліфонії, співвіднесення музики і міфології (Л. Гервер).

На думку В. Просалової, «музика у творах письменників виявляється в актуалізації музичних термінів (сюїта, габот, арія), описі музичних вражень, відтворенні манери гри, імітації звучання музичних творів за допомогою фонічних засобів літератури: асонансу, алітерації, синтаксичних повторів, що виконували функцію рефрену» [13, с. 168]. До методів включення музичних асоціацій до словесного твору відносять також назви музичних інструментів, згадування імен та біографій композиторів і т. ін.

Не менш цікавий і продуктивний для вивчення ряд складає *література-кіномистецтво*. Тут дослідження розподіляються на такі напрямки: 1) семіотичні зв'язки і перетини літератури й кіно (Ю. Лотман) [27]; 2) розгляд екранізації літературних творів (В. Мильдон) [28]; 3) вивчення кіносценаріїв і похідних літературних жанрів кінороман, кіноповість, кінопародія, кінобалада (Н. Бернадська) [29]; 4) нарешті, аналіз поетики, безпосереднього перенесення кіноприйомів у літературні тексти, техніки монтажу, розкадровки, візуалізації, передачі їх за допомогою мовних прийомів і словесних образів, нарешті, вивчення кіноекфразисів (Л. Геллер [30], О. Пуніна [31]).

Заслуговує на увагу й співвідношення *література – садово-паркове мистецтво*. У ньому помітно увиразнюється декілька аспектів наукових зацікавлень дослідників: 1) вивчення садибної культури і садибного тексту (В. Щукін [32], Е. Дмитриєва, О. Купцова [33]); 2) розгляд саду як тексту слідом за відомою роботою Д.Лихачова [34]; 3) аналіз відображення саду безпосередньо в літературному творі (І. Заярна [35], А. Разумовська [36]), садового екфразису. Хоча, означене співвідношення – сади в літературі – не отримало ще до-

статнього висвітлення, на відміну від поєднання література-живопис або література-музика, і потребує подальших студій.

Отже, як бачимо, існує досить розлогий спектр мистецьких площин, які демонструють інтермедіальні зв'язки й перетини з літературою (згадаймо ще й театральне мистецтво, архітектуру й скульптуру і т. ін.). У зв'язку з таким розмаїттям форм міжмистецьких кореляцій літературознавцями все частіше пропонуються більш універсальні типології для їхнього опису. Так, І. Раєвські виокремлює три основних види інтермедіальних зв'язків: медіальна транспозиція як переклад з одного виду медіа в інший (кінематографічна адаптація); медіа-комбінація (опера, кіно, театр, мистецька комп'ютерна інсталяція тощо); референції – тобто відсилання до інших видів мистецтв у будь-якому художньому творі [37]. О. Ганзен-Льове веде мову про три рівні взаємної трансформації між мовами художніх форм: «Перенесення мотивів з однієї художньої форми в іншу. 1.1 Семантичні мотиви (архетипи, символи, іконограми, емблеми). У цьому випадку йдеться про трансфігурацію семантичних комплексів <...> 1.2 Наративні мотиви: транспозиція оповідних мотивів <...> 1.3 Перенесення дескриптивних і дискурсивно-абстрактних мотивів, приміром у жанрах екфразису, «літератури або кінематографії факту», у «літературному» малярстві, аналогічному «програмиї музиці» у XIX ст. <...> 2. Переклад конструктивних принципів <...>, де певні засоби із зображального мистецтва переносяться до словесних жанрів. 3. Проекція концептуальних моделей, експліцитно сформульованих у вигляді теоретичного дискурсу або імпліцитно реконструйованих з наративних або імагінативних текстів, на художні, музичні або кіно-тексти» [8, с.41 – 42].

Досить актуальним завданням літературознавства на сьогоднішній день є подальша й поглиблена розробка **методики здійснення інтермедіального аналізу**, визначення вузлових принципів, підходів до вивчення медіасинтезу в конкретному тексті. На цьому чимало науковців зосереджують увагу. Зокрема, В. Чуканцева пропонує спершу «обрати спільну для розглянутих творів різних видів мистецтва категорію аналізу (такою може слугувати, приміром, категорія художнього образу, категорія художнього простору й часу)», наступним кроком пропонується «визначити спільний для них рівень (або рівні) аналізу: наприклад, рівень композиції, рівень художньої деталі або ритмічної організації» і, зрештою, «аналізувати засоби, прийоми й техніки художньої виразності творів інших видів мистецтва у їхньому втіленні у творі літературному» [38, с. 142 – 144].

Зазначимо, що конкретний аналіз текстів багато у чому залежить і від особливостей національних літератур, а також пов'язаний з історичною специфікою, з мистецькою добою, напрямом, стилем, до яких належить аналізований літературний матеріал. Звісно, що по-різному буде побудований, приміром, розгляд інтермедіальності в поезії М. Лермонтова і в мистецьких проектах сучасного автора – Тимура Кібірова.

Висновки. Отже, на сучасному етапі, наукова рецепція проблеми інтермедіальності в літературі відзначається об'ємністю й багатовекторністю, дослідження міжмистецького інтеракціонізму складають значний відсоток праць з літературознавства й компаративістики. Окреслюються такі провідні напрямки її наукового висвітлення: 1) термінологічне визначення (попри низку тлумачень й потрактувань, поняття ще не відстоялося в чіткому термінологічному окресленні); 2) історія становлення поняття; 3) розгляд типів інтермедіальності; 4) визначення її місця в системі компаративістики та інших суміжних дисциплін; 5) дослідження різногалузевих зв'язків: література-живопис, література-музика (кінематограф, театр, скульптура, архітектура, садово-паркове мистецтво і т. ін.) та мультимедійних (багатоканальних) текстів або полісинтетичних утворень 6) інтермедіальність розглядається і як методика аналізу конкретних текстів. Остання позиція виявляється найменш розробленою і потребує подальшого наукового поглиблення. Досить перспективною постає й сфера дослідження інтермедіальності у масмедійному та мережевому просторах.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Мочернюк Н. Поза контекстом: Інтермедіальні стратегії літературної творчості українських художників-письменників міжвоєнної. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2018. 392 с.
2. Генералюк Л. Універсализм Шевченка: взаємодія літератури і мистецтва. Київ: Наукова думка, 2008. 544 с.
3. Покулевська А. Активізація інтермедіальних процесів у сучасній літературі: головні чинники // Філологічні семінари. Інтермедіальність: теорія і практика. Київ: Логос, 2016. С.16 – 24.
4. Савчук Г. О. «Інтермедіальність» як категорія літературознавства і медіології // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Серія «Філологія». Вип. 81 . 2019. С. 15 – 18.
5. Хамина А., Зильберман Н. Теория интермедиальности в контексте современной гуманитарной науки // Вестник Томского государственного университета. 2014. № 389. С. 38 – 45.
6. Бербенець Л. Деякі аспекти тлумачення термінів і понять у межах інтермедіальних студій // Література на полі медій. Київ: Наукова думка, 2018. С. 109 – 144.
7. Цит. за: Исангулов Н. Интермедиальность в литературе к определению понятия. Режим доступа: http://www.intermediality.info/2013/05/blog-post_7.html (дата звернення 12.01.21).
8. Ханзен-Леве О. А. Интермедиальность в русской культуре: От символизма к авангарду / пер. с нем. М.: РГГУ, 2016. 450 с.
9. Тишунина Н. В. Методология интермедиального анализа в свете междисциплинарных исследований // Серия “Symposium”, Методология гуманитарного знания в перспективе XXI века. – Вып. 12. – СПб., 2001. С.149 – 154. Режим доступа: <http://anthropology.ru/ru/text/tishunina-nv/metodologiya-intermedialnogo-analiza-v-svete->

mezhdisciplinarnykh-issledovaniy (дата звернення 12.01.21).

10. Лотман Ю. Статьи по семиотике культуры и искусства. СПб., 2002. 543 с.

11. Наливайко Д. Література в системі мистецтв як галузь компаративістики // Література на полі медій. Київ: Наукова думка, 2018. С. 12 – 49.

12. Силантьева В. Художественное мышление переходного времени (литература и живопись). Одесса: Астро-принт, 2000; Силантьева В. Литература и живопись в контексте компаративістики: Писатели и художники периодов эстетической переориентации. Одесса: Астро-принт, 2015. 336 с.

13. Просалова В. А. Інтермедіальні аспекти української літератури. Донецьк – Вінниця: Донну, 2015. 153 с.

14. Фесенко В. І. Література і живопис: Інтермедіальний дискурс: навч. посібник, Київ: Вид. центр КНЛУ, 2014. 398 с.

15. Маценка С. Партитура роману. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2014. 560 с.; Маценка С. Метами-стество: словник досвіду термінотворення на межі літератури й музики. Львів: Апріорі, 2017. 120 с.

16. Філологічні семінари. Інтермедіальність: теорія і практика. Київ: Логос, 2016. 232 с.

17. Література на полі медій. Київ: Наукова думка, 2018. 633 с.

18. Циховська Е.. Теоретичні дилеми поняття інтермедіальності // Слово і час. 2014. № 11. С. 49–60.

19. Білик Н. Стратегії компаративістики в сербському романі порубіжжя XX – XXI сторіч. Київ: «Освіта України», 2018. 693 с.

20. Підпригора С. Українська експериментальна проза XX – початку XXI століть: «неможлива» література. Миколаїв: «Іліон», 2018. 392 с.

21. Баршт К. А. О типологических взаимосвязях литературы и живописи (на материале русского искусства XIX века) // Русская литература и изобразительное искусство XVIII – начала XIX века: сб. науч. тр. Л., 1988. С. 8.

22. Луткова Е. С. Живопись в эстетике и художественном творчестве русских романтиков. дисс. ... канд. филол. наук. – Кемерово, 2008. Режим доступа: <https://www.disscat.com/content/zhivopis-v-estetike-i-khudozhestvennom-tvorchestve-russkikh-romantikov> (дата звернення 12.01.21).

23. Михайлов А. Слово и музыка. Музыка как событие в истории Слова // Слово и музыка. Материалы научных конференций. М.: Московская консерватория, 2002. 358 с.

24. Махов А. Е. Musica literaria: Идея словесной музыки в европейской поэтике М.: Intrada, РАН. ИНИОН., 2005. 224 с.

25. Гервер Л. Музыка и музыкальная мифология в творчестве русских поэтов (первые десятилетия XX века). М.: Индрик, 2001. 248 с.

26. Юхимчук Я. В. Поетика та типологія музичного екфразису у прозі другої половини XX – початку XXI століття (компаративний аспект). дисс. ... канд. филол. наук. К., 2017.

27. Лотман Ю. Семиотика кино и проблемы киноэстетики. Таллинн: Ээсти Раамат, 1973.

28. Мильдон В. Д. Другой Лаокоон или о границах кино и литературы. М.: Росспэн, 2007. 224 с.

29. Бернадська Н. Жанрова специфіка кіно прози // Філологічні семінари. Інтермедіальність: теорія і практика. Київ:Логос, 2016. С. 109 – 120.

30. Геллер Л. Вагинов и экфрасис как путь к кинописью // Теория и история экфрасиса. Итоги и перспективы изучения. Седльце, 2018. С.123 – 148.

31. Пуніна О. Кінофікація українського літературного дискурсу (20-30-х років XX ст.). Донецьк, 2012. 332 с.

32. Щукин В. Г. Миф дворянского гнезда. Геокультурологическое исследование по русской классической литературе. Краков, 1997.

33. Дмитриева Е. Е., Купцова О. Н. Жизнь усадебного мифа: утраченный и обретенный рай. М.: О.Г.И., 2003. 528 с.

34. Лихачев Д. С. Поэзия садов. К семантике садово-парковых стилей. Сад как текст. СПб., 1991.

35. Заярная И. С. Сад как интерсемиотическая художественная система в лирике Бориса Пастернака // Русская литература. Исследования. Сб. научн. тр., вып. 15. Киев: Логос, 2011. С. 212 – 229.

36. Разумовская А. Г. Сад в русской поэзии XX века: феномен культурной памяти. Псков, 2011.

37. Raewsky I. O. Intermediality, intertextuality, and remediation: A literary perspective on intermediality // Intermédialités: Histoire et théorie des arts, des lettres et des techniques / Intermediality: History and theory of the arts, literature and technologies. - Montréal, 2005. N 6. P. 43-64.

38. Чуканцева В. О. Інтермедіальний аналіз в системі дослідження художественних текстів: переваги та недоліки // Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И.Герцена. - № 108. – СПб., 2009. С.142 – 144.